

8.) Pre a proti

Ročník:

8. ročník ZŠ

Tematický celok:

Štát a právo

Téma:

Ľudské a občianske práva, Medzinárodné dokumenty o ľudských právach

Téma GV:

Ľudské práva a občianske práva, Demokracia a dobré vládnutie

Čas:

45 minút

Pomôcky:

hodinky/stopky, vytlačené, resp. stiahnuté obrázky z internetu, na ktorých sú rôzne predmety súvisiace so súčasnými a historickými spôsobmi výkonu trestu smrti: ukameňovanie (v súčasnosti Irán), elektrické kreslo (napr. Florida), smrteľná injekcia (napr. Kalifornia), sťatie mečom (napr. Saudská Arábia), plynová komora (napr. Arizona)... (V prípade premietania obrázkov potrebujete počítač a projektor), vytlačené dokumenty o ľudských právach:

1. **Všeobecná deklarácia ĽP** (http://www.dostojnost.eu/Vseobecna_deklaracia_ludskych_prav.pdf),
2. **Usmernenia EÚ týkajúce sa trestu smrti** (<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/10015.sk08.pdf>)
3. **Rada pro lidská práva (HRC) – Trest smrti** (http://www.student-summit.cz/data/1258284348700BRG_HRC_Trest_smrti.pdf)

Ciele:

- poznávať obsah a získať orientáciu v medzinárodných dokumentoch o ľudských právach: Listina základných ľudských práv a slobôd, Všeobecná deklarácia ľudských práv, Európsky dohovor o ochrane základných práv a slobôd
- vyjadriť svoj vlastný názor a získať kritický postoj k problematike trestu smrti
- vedieť argumentovať a zdôvodniť svoje postoje k danej problematike

Postup:

Evokácia – 5 minút

1

Na úvod žiačkam a žiakom rozdajte/premietnite obrázky, ktoré ste si pripravili. Dajte im čas – 3 minúty na to, aby sa zamysleli a poradili a následne skúsili uhádnuť, s čím v rámci problematiky ľudských práv súvisia dané obrázky. Celá trieda má jeden pokus na uhádnutie.

2

Spýtajte sa žiačok a žiakov, na ich vedomosti o treste smrti (informácie nájdete v článku za aktivitou):

1. Existuje na Slovensku trest smrti? Existoval v minulosti? Odkedy už nie a prečo asi?
2. V ktorých krajinách na svete je trest smrti legálny?
3. Aké môžu byť dôvody krajín na zachovávanie trestu smrti a na jeho nepodporovanie?
4. Myslíte si, že trest smrti je podľa medzinárodných dokumentov o ľudských právach protiprávny?

3

Nechajte žiačky a žiakov chvíľu diskutovať na danú tému a ukončite diskusiu tým, že sa pokúsíte nájsť odpoveď na túto otázku prostredníctvom nasledujúcej aktivity.

Uvedomenie – 20 minút

20

- 4 Rozdeľte žiačky a žiakov na 3 počtom vyvážené skupiny (techniky na rozdeľovanie do skupín nájdete v úvode metodického príručky) a určite jednu, ktorá bude podporovať zachovanie možnosti jednotlivých krajín rozhodnúť sa pre trest smrti, druhú, ktorá bude presadzovať jeho všeobecný zákaz, a tretiu, ktorá bude proces pozorovať.
- 5 Zadajte žiakom inštrukcie: všetci majú 15 minút na to, aby si v rámci skupiny našťudovali dokumenty, ktoré im dáte. Pripravujú si argumenty na podporu svojho stanoviska, za zachovanie, resp. zrušenie trestu smrti (okrem skupiny pozorovateľov). Môžu taktiež použiť aj svoje argumenty, o ktorých si myslia, že najlepšie presvedčia skupinu pozorovateľov v neskoršej debata. Pozorujúca skupina má za úlohu (po našťudovaní si dokumentov) sa rozhodnúť, ktorú zo skupín bude na začiatku podľa svojho presvedčenia podporovať, pričom v priebehu diskusie bude môcť svoje rozhodnutie ešte viackrát zmeniť.
- 6 Počas príprav postavte v strede miestnosti oproti sebe dve stoličky a buďte k dispozícii jednotlivým skupinám v prípade, že by potrebovali poradiť alebo pomôcť.
- 7 Po 15 minútach zastavte čas na prípravu a vysvetlite pravidlá diskusie. Tento spôsob diskusie sa nazýva „Spadnutá fajka“. Jeho pravidlom je, že vždy hovorí len jedna osoba, a to tá, ktorá sedí na stoličke. Na stoličku si sadnú zastupujúce osoby z každej skupiny a každá z nich bude mať 1 minútu na to, aby druhú stranu presvedčila o postoji svojej skupiny. Po tom, ako obe strany vyčerpajú svoju minútu času (presne jednu minútu), môžu sa postaviť a vrátiť do svojej skupiny, ktorá stojí hneď za stoličkou. V priebehu nasledujúcich 2 minút môžu spoločne prediskutovať svoju ďalšiu taktiku. Na ďalšie kolo si vyberie každá skupina ďalšiu zástupkyňu alebo zástupcu, ktorý si sadne na stoličku. Debata pokračuje tak ako predtým, pričom sa podobným spôsobom zopakuje viackrát. Cieľom je snaha presvedčiť druhú skupinu o svojom názore na problematiku a podať čo najlepšie argumenty na podporu názoru skupiny. Pozorovateľky a pozorovatelia majú za úlohu postaviť sa na úvod k stoličke tej skupiny, ktorej názor po prečítaní medzinárodných dokumentov zastávajú. Počas debaty mlčia a pozorujú, pričom ak sa vplyvom argumentov debatujúcich ich názor zmení, dajú svoju zmenu presvedčenia najavo tým, že sa presunú na stranu tej skupiny, ktorá uviedla lepšie argumenty. Počas prestávok na poradu sa môžu pripojiť k skupine, ktorú práve podporujú a pomôcť jej vymyslieť argumenty pre efektívnu obhajobu ich názoru.

- 8 Začnite s debatou podľa inštrukcií a nechajte žiakov diskutovať v 3 kolách. Je veľmi dôležité dbať na čas a nepredlžovať stanovené termíny. V prípade, že máte čas na 4. a 5. kolo, zvažte ich zaradenie.
- 9 Po zastavení diskusie po 3. kole vyzvite všetky žiačky a žiakov, aby sa teraz na základe celej debaty presunuli za tú stoličku, ktorá reprezentuje ich konečný názor. Pokračujte otázkami v reflexii:

Reflexia – 20 minút

20

- 10 Pýtajte sa žiačok a žiakov na otázky, ako napríklad:
  - Aký máte pocit bezprostredne po aktivite? Čo sa vám páčilo, a čo menej?
  - Presvedčali ste v súlade alebo proti svojmu vlastnému presvedčeniu? Zmenili ste počas debaty svoj názor na problematiku viackrát? Ktoré argumenty Vás prinútili zmeniť názor na trest smrti?

- Máte pocit, že máte teraz svoj názor na trest smrti ujasnený? Na základe čoho?
- Mali ste svoj vlastný názor na tento problém ujasnený aj pred touto hodinou? Na základe čoho?
- Ako sa vám pracovalo s medzinárodnými dokumentmi o ľudských právach? Čo vás na nich prekvapilo, resp. čo nové ste sa dozvedeli? Pomoholi Vám texty medzinárodných dokumentov lepšie a vecnejšie argumentovať?
- V akých situáciách by ste mohli poznatky z medzinárodných dokumentov o ľudských právach využiť vo svojom živote?

Zdroje a ďalšie informácie:

<http://www.sk1.sk/v6223-k8-usa-popravili-cernocha-ktoreho-milost-ziadal-aj-papez>
(súčasný prípad, dokazujúci aktuálnosť diskusií o problematike trestu smrti)

<http://www.amnesty.org/en/death-penalty/abolitionist-and-retentionist-countries>
(súčasná štatistika)

<http://www.amnesty.sk/kampane/18/trest-smrti>
(štatistika, argumenty proti trestu smrti, aktuality)

http://cs.wikipedia.org/wiki/Trest_smrti
(argumenty pre a proti, odkazy na stránky pre a proti trestu smrti)

http://en.wikipedia.org/wiki/Use_of_capital_punishment_by_country
(štatistika, mapa sveta)

http://www.diskriminacia.sk/?q=a_legislation/intldocs,
<http://www.lidskaprava.cz/student/vsechna-temata/dokumenty>
(medzinárodné dokumenty k problematike ľudských práv a trestu smrti)

Táto aktivita sa dá využiť aj v prepojení s inými ľudskoprávnymi témami, ktoré v súčasnosti rezonujú v našej spoločnosti, ako napr.: homosexuálne manželstvá, právo na život/právo ženy na interrupciu, adopcia detí homosexuálnymi párami, eutanázia,...

V prípade výberu jednej z týchto tém, ako aj v prípade zvolenia pôvodnej témy, pripravte si pre žiačky a žiakov príklady z praxe, resp. odôvodnenia: Prečo sú tieto témy v súčasnosti celosvetovo aktuálne? Akú spojitosť s našim každodenným životom/ aktuálnymi správami z domova a zo zahraničia v nich môžeme nájsť?

Fakty k úvodnému brainstormingu o treste smrti:

Slovenská republika je členom Rady Európy (RE). Základným dokumentom RE je Európsky dohovor o ochrane základných práv a slobôd. RE sa zaoberá otázkou trestu smrti od r. 1984. Tzv. 6. dodatkový protokol, ktorý odporúčal členským štátom RE zrušiť trest smrti vstúpil do platnosti v r. 1985.

U nás bol trest smrti zrušený v r. 1991. V r. 1994 Parlamentné zhromaždenie RE opätovne prijalo odporúčanie, že trest smrti nemá miesto v právnom systéme demokratického štátu, a to na základe týchto argumentov: možnosť omylu (smrť nevinných), porušenie základných ľudských práv (jeho uskutočnenie možno prirovnať k mučeniu a neľudskému zaobchádzaniu), neúčinnosť (nie je dokázané, že pôsobí ako varovanie pred závažnou trestnou činnosťou, nepôsobí odstrašujúco) atď.

K súčasnému stavu (r.2011), viac ako dve tretiny krajín sveta zrušili trest smrti v právnej alebo praktickej rovine. Príklad krajín, kde je...

- 1.** úplne zrušený trest smrti (za všetky zločiny): 96 krajín sveta
Austrália, Rakúsko, Belgicko, Chorvátsko, Česko, Slovensko, Turecko, Veľká Británia, Portugalsko, Mexiko, Francúzsko...
- 2.** čiastočne zrušený trest smrti (možnosť udeliť trest smrti vo výnimočných prípadoch, ako napr. vojnové zločiny alebo zločiny spáchané za špeciálnych okolností): 9 krajín sveta
Bolívia, Brazília, Chile, El Salvador, Fji, Izrael, Kazachstan, Lotyšsko, Peru
- 3.** zrušený trest smrti v praxi (trest smrti za bežné zločiny ponechaný v právnej rovine, ale v praxi nevyužitý viac ako 10 rokov, pričom v krajine existujú opatrenia proti alebo zvyk nevykonávania trestu smrti, v prípade niektorých tiež záväzky vyplývajúce z medzinárodných dokumentov): 34 krajín

Námety

Najlepšia vec na mne si ty!

Odporúčaný ročník:	8. ročník ZŠ
Tematický celok / téma:	Základné ľudské práva a slobody / Všetci sme si rovní, ale nie sme rovnakí
Téma GV:	Multikulturalizmus
Hlavný cieľ:	Uvedomiť si odlišnosť ľudí, multikulturalizmus a našu tendenciu tvoriť si na jej/jeho základe predsudky voči ľuďom.

Stručný opis: Prehrajte žiačkam a žiakom videoklip k piesni Rickyho Martina *The best thing about me is you* (dostupný na stránke <http://www.youtube.com/watch?v=kzxoQ9rbDAA>) a diskutujte o myšlienkach/pocitoch, ktoré v nich klip k piesni evokuje/vyvoláva. Akej témy sa týka? Aké posolstvo prináša? Ako možno vysvetliť názov piesne „Najlepšia vec na mne si ty“? Prečo? Rozdeľte žiačky a žiakov cca do 4 skupín a pustite im videoklip ešte raz. Ich úlohou bude zapísať čo najviac slov, ktoré sa v podobe nápisov (v angličtine) objavili vo videoklipe. Spoločne si zoznam slov vyhodnotíte, doplníte a preložíte (láska, rovnosť, nevinnosť, nenávisť, útočisko, útlak, sloboda, ty a ja sme si rovní). Pridel'te každej skupine dva pojmy zo zoznamu a nechajte ich diskutovať a hľadať súvislosti medzi danými pojмами a témami multikulturalizmu či ľudských práv prostredníctvom vytvorenia myšlienkových máp (<http://www.ako-sa-naucit-skor.com/myslienkovye-mapy.html>) ku každému pojmu/výrazu. Na záver si prehliadnite jednotlivé myšlienkové mapy a diskutujte spoločne o nájdených súvislostiach, ako aj o témach multikulturalizmu a ľudských právach vo všeobecnosti. Čo nám dáva multikulturalizmus? Aké možnosti nám otvára? Aké sú jeho nástrahy?

Nápad za milión

Odporúčaný ročník:	8. ročník ZŠ
Tematický celok / téma:	Základné ľudské práva a slobody / Znalosť zákonov nás ochráni pri kúpe tovaru / Spotrebiteľské práva.
Téma GV:	Životné prostredie
Hlavný cieľ:	Poznať symboly na obaloch tovaru a zamyslieť sa nad dôvodmi a ekologickými dopadmi súvisiacimi s kúpou výrobku.

Stručný opis: Vyzvite žiačky a žiakov, aby našli vo svojich taškách igelitové vrecká a spočítali ich za celú triedu. Poukážte na symboly na igelitovej taške a vysvetlite, čo znamenajú. Diskutujte o výhodách a nevýhodách používania igelitových tašiek, ako aj o ekologických dopadoch. Vyzvite žiačky a žiakov, aby porozmýšľali, ako možno ľudí v ich okolí motivovať, aby používanie igelitových tašiek nahradili inou alternatívnou možnosťou. Zadaťte im úlohu, aby vymysleli (v skupinách, vo dvojiciach alebo jednotlivo) efektívnu kampaň, ktorá by zapôsobila na ľudí tým, že by čo najmenej obmedzovala ich spotrebiteľské práva, a zároveň by slúžila v záujme ochrany životného prostredia. Z výsledných návrhov vyberte jeden, ktorý (buď samostatne na škole alebo v spolupráci s nejakou lokálnou organizáciou/inštitúciou) zrealizujete v praxi.

Koľko zjem?

Odporúčaný ročník:

8. ročník ZŠ

**Tematický celok /
téma:**

Základné ľudské práva a slobody / Základné práva detí podľa Dohovoru o právach dieťaťa

Téma GV:

Globálne problémy a rozvojová spolupráca

Hlavný cieľ:

Uvedomiť si jeden z globálnych problémov – chudobu a hladomor a hľadať možnosti riešenia pomoci druhým ľuďom vo svete.

Stručný opis: Vyzvite žiačky a žiakov, aby si do budúcej hodiny vybrali jeden deň (ideálne cez víkend), kedy si budú zapisovať všetko, čo zjedli. Ich zápisky by mali obsahovať údaj o tom, čo zjedli, ako aj o kvantite a cene jedla na osobu (pri prepočte im môžu pomáhať rodičia). Na vyučovacej hodine ich požiadajte, aby si vypočítali z údajov, ktoré si priniesli, koľko približne stojí ich stravovanie na 1 deň. Následne im zadajte v skupinách úlohu, aby navrhli jedálny lístok na jeden deň tak, aby sa dal pokryť len 1 eurom. Návrhy si po skončení aktivity prečítajte a diskutujte. **Námety na diskusiu:** Viete si predstaviť, že by ste mali na deň iba 1 euro na stravu? Aké vaše právo by bolo porušené, ak by ste nemali prístup k jedlu? Stalo sa vám niekedy, že ste svoju desiatu zabudli nezjedenu v lavici či v taške? Viete, že v niektorých krajinách trpia deti na podvýživu a musia vyžiť z 1 eura na deň? (Podľa zdroja Jeden svet na školách I. z roku 2006 okolo 1 miliardy ľudí muselo vyžiť z menej ako 1 eura na deň.) Akých krajín sa to týka? Týka sa tento problém aj nás? Ako? Ako naň môžeme reagovať?

Fenomén utečenectva

Odporúčaný ročník:

8. ročník ZŠ

**Tematický celok /
téma:**

Demokratické a nedemokratické formy vlády

Téma GV:

Globalizácia a vzájomná prepojenosť

Hlavný cieľ:

Pochopiť prepojenie krajín sveta, formovať pozitívne postoje žiakov k fenoménu utečenectva.

Stručný opis: Napíšte na tabuľu slová D. Lipšica, ktoré vyslovil 22.12.2010 pri uzatvorení Dohody o dočasnom prijatí 100 utečencov na území Slovenskej republiky: „Slovensko sčasti ako by splácalo svoj dlh, pretože aj my sme žili v dobe neslobody, kedy slobody mnohých boli na Slovensku obmedzované a mnohí naši občania emigrovali do iných krajín. A preto aj my máme povinnosť sa snažiť pomôcť osobám, ktoré môžu byť v ohrození života alebo svojej slobody. Je to náš morálny záväzok.“ Vyzvite žiačky a žiakov, aby uvažovali o príčinách (demografické, ekonomické, ekologické, politické a pod.), prečo ľudia utekajú z krajiny, kde sa narodili, prečo opúšťajú svoje domovy. Aký podiel na tom majú nedemokratické formy vlády? Diskutujte, či naši občania v minulosti opúšťali svoju domovinu. Ak áno, prečo? V ktorom to bolo období? Za akého politického režimu? Do ktorých krajín sveta (s akou formou vlády) emigrovalo najviac ľudí zo Slovenska? Ktoré krajiny ich prijali a podali im pomocnú ruku v zaradení sa do novej spoločnosti? Z ktorých krajín a z akých dôvodov najčastejšie prichádzajú utečenci k nám? Na záver sa žiačky a žiaci pokúsia vyjadriť svoje postoje k politike krajín s demokratickou/nedemokratickou formou vlády pri riešení fenoménu migrácie a utečenectva.